

A Magyar Meteorológiai Intézet egyik nagy öregje, Zách Alfréd száz évvel ezelőtt, 1910. augusztus 20-án született. Csodálatosan szép kort ért meg, s 2003. május 22-én hunyt el. Még „aktív” nyugdíjas korában készült vele az alábbi riport, ami eddig elfeküdt az egyéb anyagok között. Most ezzel a riporttal kívánunk emlékezni rá, akinek nevéhez többek között a világháború után szétszóródott Múzeum újbóli megindítása is fűződik. A többről meséljen ő maga, nagy idők, nagy tanúja. A 14 évvel ezelőtt készült interjú rövidített formában adjuk közre.

Mr. Alfred Zach, the great old man of Hungarian Meteorological Institute was born 20 August 1910, 100 years ago. He lived a fantastic life and died 22 May 2003. He was an 'active' pensioner when the present interview was prepared but it was never published. We would like remember him issuing the forgotten interview. Among others he was the initiator of the renewal of Meteorological Museum hardly damaged during the WWII. The old witness of old times will tell few other stories too. The 14-year-old interview is printed in shortened form.

EGY RENDHAGYÓ RIPIORT A MAGYAR METEOROLÓGIA NAGY ÖREGJÉVEL, ZÁCH ALFRÉDDAL

AN UNCOMMON INTERVIEW WITH ALFRED ZACH, THE GREAT OLD MAN OF HUNGARIAN METEOROLOGY

Dunkel Zoltán és Sáhó Ágnes

Országos Meteorológiai Szolgálat, H-1525 Budapest, Pf. 38., dunkel.z@met.hu, saho.a@met.hu

Összefoglalás. Készült 1996. január 10-én, amikor a riporterek abban a megtiszteltetésben részesültek, hogy meghívták nyertek a riportalany Margaréta utca 19. szám alatti lakásába. Aki kérdez, Dunkel Zoltán, aki jegyzetel Sáhó Ágnes.

Abstract. This is an unpublished report was prepared with Mr. Zach in his flat in 10 Margareta Street on 10 January 1996 by Zoltan Dunkel and Agnes Sáhó. On the occasion of 100th birth anniversary of Great old Man it is printed in shortened version.

Frédi bácsi, én téged először a Dési temetésén láttalak. Akkor én még nem tudtam, hogy te vagy a Zách Alfréd. '76-ban halt meg a Dési. Én mindig abban éltem, hogy a Désinek rettenetes tekintélye volt. A temetésen engem az fogott meg, hogy te „Frici”-nek szólítottad az elhunytat. Nem gondoltam volna, hogy van valaki, aki így meri szólítani a Désit. Az első kérdésem az, hogy a Désinek tényleg olyan nagy tekintélye volt?

Nagy. Nagyon nagy. Én majdnem biztos vagyok abban, hogy akár nagykövet is lehetett volna. Amiatt nem engedték akkor őt el – pedig készült rá –, mert azt mondták rá, hogy iszik. Én majdnem biztos voltam benne, hogy a Losonczi idején, amikor a Losonczi az Elnöki Tanács elnöke lett, tehát országfő, ő követ lesz. Bence volt: a Központi Bizottságban, a Pártbizottságban, meg mindenütt, közismert ember volt, és annyira be-

Zách Alfréd

csülték a tudását, hogy akár lehetett volna a Losonczi helyett akár államelnök is. Magánéleti tragédiái persze indokolták, hogy néha a pohár fenekére nézett. Ugyanakkor „nagy” mániákus volt. Szeretett nagy intézkedéseket tenni. Teljesen szovjet mintára szervezte meg az intézetet, s 1970-ben lett elnökség és 3 intézet. Szerintem ez túlzott volt. Most, 5 évvel ezelőtt, ezért kellett leépíteni őket. Én nagyon ellene voltam például a jégeső-elhárításnak. Éreztem, hogy csak biztosítani lehet, s a biztosító fizessen a gazdáknak, meg a TSZ-eknek, de mi ne lövöldözzünk, mert az olyan nagy költség. S persze nem ezüst-jodiddal, hanem ólom-jodiddal lövöldöztünk, ami szintén súlyos, veszély-

es dolog volt. Voltak a Désinek szakmai tévedései is. Viszont kétségtelen, hogy egy borotvaéles eszű, zseniális ember volt. Sűrölte a zsenit. Remekül zenélt – zongorázott igen kiválóan –, remek memóriája volt.

Én végignézttem az ő középiskolai életét. Az Eötvös Gimnáziumba járt. Ott, mint *Docskál Frigyes*, tiszta kitűnő volt mind a 8 osztályban. Már 4. gimnazista korától elnöke volt a sakkszövetségnek, rendezett ünnepélyeket, mindent. Szerintem egy egyetemi tanárnak lett volna jó a Frigyes. Filozófus volt. *Prohászka Lajos* egyetemi tanárral, aki neki tanára volt, például vitatkozott az egyetemen. Igen kiváló embernek tartottam és tartom most is, csak hát a politika annyira hiúvá tette, és annyira törtetett.

Mint szakember, mint meteorológus is megérdemelte ezt a tekintélyt?

Nagyon. Az intézetben kezdte a pályafutását, de amikor a honvédségi meteorológia szerveződött, akkor ő rögtön átment oda, mert kétszer-háromszor annyi fizetést kapott, mint mi. A *Hille* bácsi szervezte akkor – *Hille Alfréd* – a katonai meteorológiát, és mindjárt csábította *Désit*. A *Kakas Jóskát* és engem is, de se ő, se én nem mentünk. Később a Katonai Meteorológia sok segítséget nyújtott nekem számtalan felszállásban. Olyan felhőzetismereteket szerzett az ember az alatt, hogy a kisujjamban voltak a felhőformák, azok keletkezése, fejlődése. A felhők magasságát lenről is meg tudtuk becsülni, hiszen nap mint nap repültünk.

Milyen magasra repültetek?

Azok a gépek hatezerig mentek. Akkor a polgári repülés még maximum ötezerben, meg hatezerben repült, nem tizenkettőben, mint ma, de hát ott már úgyszincs felhő. Mentünk hatezerig minden nap. Két felderítő gépe volt a meteorológiának.

Ezek a Meteorológiai Intézet felderítő gépei voltak?

Nem, a Katonai Meteorológiáé a *Hille* szervezésében. Sokat voltam kint Budaörsön. Megcsináltam a magassági repülést, és bejöttem szolgálatba. A legrosszabb időjárási helyzetben élveztem mindig legjobban a repülést. Mert a gépeknek menni kellett. Akkoriban forgalmi gép addig nem mehetett el, hogy előbb a meteorológus ne nézze meg a légköri viszonyokat.

Tulajdonképpen az akkori meteorológus a saját bőrén vitte el, ha nem jól derítette fel az időjárást?

Igen. Utána indulhattak csak a gépek. Akkor – pláne Budaörsön – a repülőtér nem volt nagy, nehéz volt

oda bejutni, és sok időjárási helyzetben nem tudták fogadni a gépeket. Mi viszont, akik vérbeli meteorológusnak éreztük magunkat, szívesen csináltuk ezt a repülést. Körülbelül egy óra alatt megcsináltuk. Először két meteorológiai gép volt, két gyönyörű *Focke-Wulf Weiche*. Háromszemélyes volt, a pilóta, egy rádiós és a meteorológus ült benne. Már a repülés ideje alatt leadtuk az időjárási adatokat a prognózis osztálynak. Rögtön megvoltak az adatok, mert meteorográfot vittünk magunkkal. Akkoriban ez még egy krómozott lap volt. Később a magassági felszállások is így mentek, meteorográfokkal.

Akkor még rádiószonda nem ment, ugye?

Nem, nem volt. A hírközlés először még csak rádióon ment, s aztán lett géptávíró hálózat. Amikor Magyarország éghajlatával foglalkoztam, rájöttem, hogy Magyarországon északi növényeket is találunk, mediterrán növényeket is, Pécs környékén, sztyeppnövényeket keleten. Tehát ez egy olyan ország, ahol a növényvilág találkozik. De nézd meg az állatvilágot: ugyanaz van. Nézd meg az embereket. Itt a szlávok, germánok találkoztak. A szellemi áramlatokat:

Készül az interjú:

Dunkel Zoltán, Sáhó Ágnes, Zách Alfréd

vagy germánok voltak, vagy szlávok, vagy délvidékiek, latinok... És a meteorológia: ez a közepe Európának: itt találkoznak a légáramlatok, ezek teszik széppé, érdekessé. Ezért a magyar éghajlat egy kiváló éghajlat, mert nem csak nagyon meleg, nem csak nagyon hideg, hanem itt minden van, és ezek az emberi gondolkodás szempontjából szerintem kiváló embereket teremtenek: ez az éghajlat hol Nyugat-Európa, hol Kelet-Európa, hol a Dél, hol az Észak légtömegei uralkodnak. Sokszor elmondtam, hogy nekem nem kell elutaznom Svédországba vagy máshova, hogy *olyan* levegőt szívjak, idejön az a levegő, megkeres itt az a levegő! Vagy az afrikai, szaharai levegő! Idejön, és akkor itt is tudom szívni, nem kell nekem odamenni. Úgyhogy, szerintem, ha egy meteorológust internálnának, azt ide kellene internálni, mert itt a legnehezebb meteorológiát „csinálni”. Nyugaton könnyebb a meteorológusoknak, még a svájciaknak is, meg a franciáknak, hollandoknak – sok jó barátom volt ott. Itt mindig nehéz volt. Ezért érdekes itt, ezért szép a magyar meteorológia, ezért érdekes, és élvezet vele foglalkozni, mert ez olyan különleges.

Ne haragudj, visszatérnék a *Désire*: Te 1950-től voltál a *Dési* helyettese, egészen pontosan?

Amikor a *Dési* jött, az a *Szirmai* időszak volt, amikor primitív embereket hoztak be. A Honvédelmi Minisztériumból *Farkas Mihály* behívott, közölte, hogy a *Szirmai* azt mondta, 40 embert el kell bocsátani, mert a Meteorológia egy reakciós banda. Azt mondja a honvédelmi miniszter, hogy mi a véleményem? Hát – mondom –, nézze: 40 ember: hát az egész intézet majdnem annyi! Hosszú idő kell, amíg utána képezünk majd embereket. Ennyit nem lehet egyik napról a másikra elküldeni. Ezt elfogadta a *Farkas Mihály*. Azt mondta, ad egy politikai tiszteletet, és majd minden évben jelentést kér. Közben sikerült a pártvezetésnek *Szirma*t leváltania, és kizárni a pártból. Ez köszönhető volt *Dési Frigyes*nek és *Csaplak Andornak*. Ezután, 1950-ben *Dés*it kinevezték alezredesként parancsnoknak. Egy polgári személy kellett igazgatóhelyettesnek. Így kerültem én oda. *Dési* jól ismert fiatal koromból, a családomat is. Ő tudta, hogy az akkori politikai szituáció szerint nemigen talál megfelelő embert. Velem nem volt semmilyen probléma: édesapám Ganz gyári művezető volt, munkás származásának számítottam. Ez aztán presztízst adott arra, hogy a *Dési* helyettese lehettem, viszont nem léptem be a

pártba, mert nem értettem egyet a pártpolitikával, nem érttem egyet azzal a rendszerrel, amelyik a nagy igazgatómat kitelepíti (*Réthly Antal*), nem érttem egyet azzal, hogy egy öt nyelven beszélő kiváló embert (*Tóth Géza*) Recskre visznek!

Én láttam olyan felhőatlaszt, amire az volt írva, hogy „Dési Frigyes alezredes sk. a Meteorológiai Intézet parancsnoka?”. Neked is volt katonai rangod?

Tartalékos repülő főhadnagy voltam. Többször behívtak. Voltam kint a Szovjetunióban, azért van a tűzkeresztem. *Miklós Béla* tábornoknak voltam a tanácsadója. A háború megindulásakor a magyar hadsereg elég gyengén felszerelt hadsereg volt, egy-egy esős időszakban mozdulatlaná vált. Nem lehetett leváltani zászlóaljkat, nem tudtak mozogni ott a sártergerben, kellett a tanácsadás. Egyedül voltam meteorológus, viszont a német *Wetterdienst*tel voltam telefonon összekötve, úgyhogy én minden adatot mindig megkaptam. Meg tudtam mondani, hogy most várjanak még egy napot, el fog állni, vagy nem fog elállni... Ez és pláne a repülések, nagy segítség volt tudományos szempontból is számomra.

Frédi bácsi, van egy intézeti legendánk...

Halljuk.

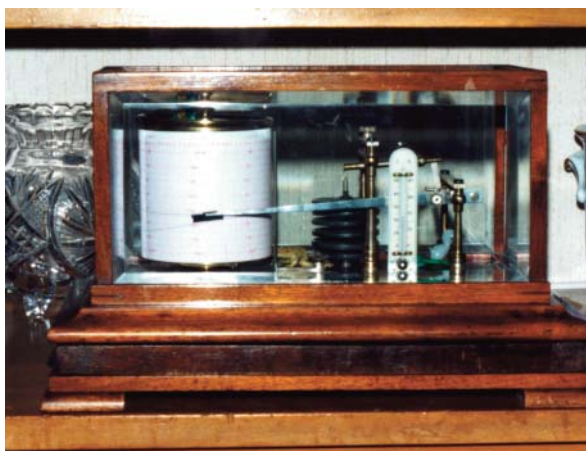
Azt hallottam Rólad, hogy ha Dési valamit elrontott, akkor a Zách vett egy szál virágot, meg egy csokit, betette a táskájába, bement a minisztériumba vagy a minisztertanácsi hivatalba, és az illetékes elvtárs titkárnőjéből kiszedte az igazságot. Ez így működött?

Igen, így is volt. Beléptem a Parlamentbe, mert ott volt a Minisztertanács, úgyhogy jó kapcsolatot tudtam tartani, és ott volt egypár igen kiváló ember, aki megértett engem. Érezték, hogy igazat mondom, nem rosszat akarok. Abban az időben sok ember próbált úgy irányítani, olyasmit csinálni, amivel tönkre akarta tenni a dolgokat, mint ahogy minden rendszerben mindig voltak ilyenek. Én ezt nem tettem. Én mindig a meteorológus voltam. Az osztály meteorológia, a svájci meteorológia volt a példaképem, ahogy ott szerveztek, ahogy ott csinálták. Nem vitték túlzásba. Mert a meteorológiát nem lehet túlzásba vinni. A meteorológiát az emberek mindig meghallgatják. A legnépszerűbb program az időjárás-jelentés. Ezzel úgy kell élni, hogy az ember tudjon alkalmazkodni, és

olyan hangot használni, olyan dolgokat mondani, ami a segítségére van másoknak, vagy a rendszernek, vagy annak, amit meg akarnak csinálni. Sajnos, a *Dési* nagy szervezetet akart, amiben a Szovjetuniót vette mintának, ami hát baj volt, és baj volt később is. Én aztán eljöttem '70-ben, amikor a nagy jégeső-elhárítás indult. Azt tudtam, hogy az bajt fog okozni előbbutóbb, mert nincs értelme csinálni. Rengeteg gondunk volt vele.

Tizenöt évig végül is „elketyegett” a szervezet...

Kilövőállomásokat kellett létesíteni, ami probléma volt. Az én szívügyem a balatoni viharjelzés volt. Sikerült mindenkit meggyőzőnöm, hogy igenis, legyen ott egy állomás! Felépítettük azt a gyönyörű obszervatóriumot, ami szerintem világhírű. A Balaton egyik legszebb helyén van. Akkor kerültem oda, amikor feltöltötték ott a Balatont, és azt mondtam: „Istenem, ha itt lehetne egy meteorológiai állomás!” – és sikerült! Én mindig azt mondom, nekünk a programot kell megadni, a jelzéseket, és nem az épületet fenntartani. Azt csinálja valami állami szerv. A meteorológiai intézet nem azért van, annak a meteorológust kell adnia.

Egy barográf, ami több volt, mint emlék vagy szobadísz

Beszéltél a prognózisról. Én a papámtól mindig azt hallottam, hogy az Aujeszky így, meg az Aujeszky úgy... Ma elég sok meteorológus van: a TV-ben, a rádióban nap mint nap lehet látni, hallani őket. Abban a korban az Aujeszky valóban annyira ismert volt?

Nagyon örülök, hogy megemlíted az Aujeszkyt, mert ő volt az én egyik tanítómesterem, a népszerűsítésnek egy hihetetlenül jól képzett embere. Szintén fiatalon lett meteorológus, és olyan igazi népszerűsítő volt, amit megtanultam tőle. Őutána lettem én a nagy népszerűsítő. Aujeszky kiváló meteorológus volt, színvonalas könyveket írt, és nagyon jó fizikus is volt. Örülök, hogy Te ilyet mondsz, hogy édesapád hallott róla. Igen, az Aujeszky Laci egészen kiváló ember volt, ő tulajdonképpen Tóth Gézával volt nagyon jóban. Ketten képviselték a modern meteorológiát. Nekem az a véleményem, hogy agrometeorológus csak agrós lehet, aki megtanulja a meteorológiát. Orvosmeteorológus egy orvos legyen, aki tanulja meg a meteorológiát. A repülő-meteorológus legyen repülő, de tanulja meg a meteorológiát.

Frédi bácsi, ezzel vitatkoznék. Én matfizés voltam. Ismerek egy-két agrárost, aki így átképezte magát. Nem az igazi. Valaki vagy az anyatejjel szívja magába a matematikát vagy sehogy.

Ebben teljesen igazad van, de a mai agráros már tanul fizikát és matematikát.

A jelenlegi magyar képzés még mindig nem az igazi volt ebből a szempontból. Tanítók kertészeket. Egy barometrikus magasságformulát se lehet felírni, mert kézzel-lábbal tiltakoznak ellene.

Nézd, a fizikai alapok nagyon fontosak, mert nélküle nem lehet valaki meteorológus. De hiszen az éghajlatkutatóknak földrajzi ismeretekre is szüksége van. Nagy tévedés, hogy a múltban csak földrajzos végzettségűek voltak az intézet dolgozói, vezetői. Róna Zsigmond kiváló fizikus is volt, úgyszintén Réthly is. Cholnoky professzor műegyetemet végzett. Mi ketten-hárman földrajz szakon végeztünk, de kellett bőven tanulni fizikát. Béll, Berkes, Ozorai, Bodolai mint fizikusok kerültek ki az egyetemről. Akkor volt a nagy átalakulás, éppen '44-ben, az ostrom évében. Réthly elment, jöttek a fizikusok. Én tudtam a földrajzi alapismeretemet nagyon jól kamatoztatni. Mindig hangoztattam: akkor becsülnek téged meg, ha tudják, hogy agrós is vagy. Akkor tudsz nekik tanácsot adni, és akkor elhiszik, amit mondsz. És az or-

vos is úgy van: Kérdő István orvos volt és meteorológus, az orvosok tisztelték is.

De az Örményit nem hiszik el.

Na látod. Úgy kezdte mint orvosmeteorológus. Miért volt jó agrometeorológus a Kulin? Mert agrós volt. Miért volt jó agrometeorológus a Szakály? Mert agrós volt. A Szilágyi Tibor: hát ezek mind eredeti agrós emberek voltak, és úgy tanulták meg a meteorológiát. A meteorológiát persze fizika és matematika nélkül nem lehet megtanulni. És ezek tudták is.

Bacsó neve felmerült: ő is elég kacskaringós utat futott be. Vele is voltak politikai problémák?

Voltak, mert a nagybátyja bíró volt, és ez már rossz pontnak számított. A Bacsó volt a legkedvesebb tanítványa Réthlynek. Milyen jó matematikus volt a Bacsó! Fizikus. A könyvei tele vannak matematikával, fizikával.

Frédi bácsi, itt mutattad a kitüntetésgyűjteményt, ami nagyon imponáló, majd később szeretnék egy-két fényképfelvételt is készíteni róla. Azt hiszem, hogy ezt még leírni is sok. Melyek azok, amelyek a leginkább közel állnak a szívedhez? Mondjuk a három legkedvesebb, amire a leginkább büszke vagy?

Nagyon örültem a Steiner emlékéremnek. Rossz néven vettem, hogy a Hegyfoki emlékérmét átváltoztatták Steiner

emlékéremmé. Az Hegyfokinak született, aki klimatológus volt. A Steiner nevet azért kapta, mert ő már matematikai képzettségű ember volt, de nekem fájt a szívem. Másik a Metesz-díj. Sokat dolgoztam a közért. Én kezdeményeztem, hogy legyen Légekör, legyen egy népszerűsítő folyóirat az Időjárás mellett. Én kezdeményeztem, hogy legyenek vándorgyűlések, járjuk az országot, legyen a meteorológusoknak lehetősége megismerni a hazájukat. Az alföldtől a hegyvidékig, mindig másutt rendeztük a vándorgyűlést. Amikor aztán végre egy kis lehetőség volt, hogy levegőt kapjunk, akkor kezdtük a szlovákokkal, Csehszlovákiával, és a kelet-németekkel. Nem szabadott mással. Milyen nagy bűn volt az osztrákokkal való barátságunk! Sajnos, ez az akkori kommunista rendszernek súlyos hibája volt, hogy elzártak bennünket a Nyugattól. A Tóth Géza elleni vád is, az is volt, hogy nyugati könyveket és folyóiratokat tartott a szobájában. A harmadik kitüntetésem a Schenzl Guidó Díj. Talán még egy negyediket is megemlítek, de ez nem tudományos, a Magyar Köztársaság aranykoszorúval díszített csillagrendje. Ezt a szakmánkban csak én kaptam meg eddig.

A Zách család címere

Megint csak visszatérve *Désire*: a mi generációnk bizonyos mértékig kimaradt belőle, de a *Dési* vezetése alatt nagyon sok fiatal jutott el ENSZ-ösztöndíjjal Nyugatra.

Mindene volt a fiatalság. Ő szinte elnyomta a saját generációját azért, hogy a fiatalság érvényesüljön. Hihetetlen sokat tett a fiatalság érdekében. Az volt a terve, hogy a fiatalságot szóhoz kell juttatni, és a fiatalságot futtatni kell. Ebben nagyon sokat tett az érdekében: csak jusson eszedbe, hogy az első generációban a *Czelnaiékat*, a *Barát Jóskát*, *Kozák Bélát* futtatta, és nem a *Berkest*, meg a *Záchot*, meg a *Béll Bélát*. Megbecsülte a *Béll* vagy a *Bacsó* munkáját, de a fiatalságot akarta. Ez egy nagyon jó kérdés: ez volt a mániája: a fiatalok. Mindig hangoztatta nekem is, hogy nézd, a fiataloknak mindent meg kell adni. A fiatalok csinálják utánunk a dolgokat. Úgyhogy ez nagy előny volt. Nagyon örültem ennek, és én is mindig biztattam a fiatalokat. Visszaemlékszem az öreg igazgatókra: Kollega úr, hogy áll a dolgozata? Kollega úr, miért nem adta már be? Kollega úr, miért nem vizsgázott már? Állandóan biztattak az öregek, és én is állandóan ezt mondtam: tanuljatok nyelvet! Nektek már lehet nyelvet tanulni. De maradjatok magyarok! Maradjatok Magyarországon magyarok. A keresztény Magyarországot menteni kell, amíg lehet. Most sajnos, bizonyos fokig átestünk a másik végletbe. Akkor szovjet könyveket olvastak csak a fiúk és az Időjárás. Most pedig nem olvasunk már semmi szovjetet, mert már minden csak nyugati. Maradjunk magyarok, és becsüljük meg a Nyugatot, nem vagyunk mi sem rosszabbak azoknál a meteorológusoknál.

Frédi bácsi, Te láttad a *Dési* ifjúságpolitikáját. Az a generáció, akit ő végül is támogatott, az már most pont nyugdíjba megy. Szerinted az a generáció is úgy adta tovább, ahogy a *Désitől* kapta?

Nem, mert egy anyagi világ alakult ki. Mindenki csak a pénzt keresi, a jólétet akarja így elérni, és ez nem helyes.

Frédi bácsi, Te elégedett vagy a pályafutásoddal?

Nagyon. Nagyon elégedett. Én elégedett ember voltam mindig, most is elégedett vagyok. És nagyon optimista. Optimizmus nélkül nem lehet nagy dolgokat csinálni.

Ha már beszélünk a „nagy öregek”-ről: csillagászok meg földrajzosok körében divat, hogy arc képeket tegyenek a kiadványaikba, nálunk nem annyira. Szerinted, ha öt meteorológus képét betennénk egy kiadványba, Te kit javasolnál a magyarok közül?

Okvetlenül az alapító igazgatókat, *Schenzl Guidót*. A Toldy Reáliskola alapítója volt először. Ausztriából jött, de színmagyar lett. Kiválóan megtanult magyarul, és csak így írt és levelezett. Rengeteget dolgozott, ő adta ki az első évkönyveket. A Tudományos Akadémia tagja volt. Utána következett a híres csillagász, a föld-

desúr *Konkoly-Thege Miklós*. Ő tette nagygyá a magyar meteorológiát. Tektélyét és vagyonát a tudományra áldozta, főleg a csillagászat mellett, a meteorológiára. Utána *Róna Zsigmond*ot említeném. Nagy magyar éghajlatkutatóként került a tudománytörténelembe. Negyediknek *Réthly Antalt*. Rendkívül sokat köszönhet neki a magyar meteorológia. Az egyetemi bölcsészkarról, a fizikaprofesszoroktól kiváló tanítványokat hozott ide, mint *Béll*, *Berkes*, *Flórián*, *Takács*, *Békefyné*, *Kallósné*,

Csizinszky, mind fizikusok voltak, tehát miért a vád, hogy csak földrajzosok uralkodtak. És végül *Hille Alfréd*ot kell említenem. A honvédségi meteorológia főnökét. Igen kiváló, több nyelven beszélő, nemzetközileg ismert meteorológus volt. Aktív katona volt ő is, hazajött, akkor semmi lett, egy szép napon kiment Nyugatra, egy igen bölcs jelenetet tudok, amikor őt igazolóbizottság elé viszik, és megtámadják: ezredes léte nyugatra megy? Hát hogy lehet az? Hagyta, hogy összeszidják, majd azt mondta: „Elvtársak, én hét évig voltam Szibériában, az első háborúban, hadifogoly, én nem akartam még egyszer orosz hadifogoly lenni. Erre leest az álla a bizottságnak és rögtön igazolták. És aztán ő osztályvezetőként meg főosztályvezetőként rögtön beállt, és dolgozott. Nem sértődött meg. Rájött, hogy itt egy rendszerváltozás volt, ebben neki dolgozni lehet, és dolgozott is. *Tóth Gézával* szemben itt volt a probléma, hogy ő nem tudta megbocsátani, hogy le tartóztatták, és Recskre vitték. Ő nem lépte át többé az Intézet küszöbét, hanem geofizikus lett, és ott dolgozott tovább. Miért nem jött vissza? Mi vártuk őt, nem akart visszajönni, mert annyira megsértették.

Neki '56 után lett volna lehetősége, hogy visszatérjen a Meteorológiához?

Zách Alfréd doktori (PhD) oklevele

Ha a *Dési* lemondhatott volna, esetleg. De ennek akkor nem volt realitása.

Nem igazgatóként gondoltam, hanem egyszerűen munkatársként.

Nem, úgy nem jött ő vissza. Igaza volt. Ő igazgató volt, és ő az akart lenni. Megvárja azt – mondta –, hogy negyven év után rehabilitálják? Hát ne most rehabilitáljanak. Negyven évvel előbb kellett volna engem rehabilitálni. Egy nagyon büszke ember volt. Egész kiváló ember. Nagyon sajnálom, hogy a meteorológiát nem művelte tovább, mert volt lehetőség akkor már, és adva volt abban a korban, hogy igazgató legyen. Minden adottsága megvolt.

Frédi bácsi, Farkas Mihályt említetted, hogy személyesen találkoztál vele. Én csak a Tanú című filmből ismerem vagy lehet róla képem. Milyen ember volt a Farkas Mihály?

Rettenetesen erőszakos, borzasztó nagy hatalomvágyt élt benne, de primitív volt.

Buta ember volt?

Buta. Mert voltak, olyanok, mint a *Dési Frigyes*, aki száz százalékos párttag volt.

Hát, azt nem mondhatod, hogy buta ember volt. Sőt, túl okos. És sok ilyen volt, aki azért lett párttag, mert hatalmat akart, és feladta az elveit. Volt, aki nem törődött vele, mint én például. Nehéz időszak volt. Átvészeltük, és látod, megmentettük a meteorológiát. Nagy baj volt ugye, hogy magas volt a létszám, le kellett építeni. Nem lehetett 1200 fős az Intézet. Nincs joga egy meteorológiának ehhez. A *Désinek* az talán hibája volt, hogy ő futtatott egypár embert, kutatónak, de csak egyszemélyes futtatás volt, és a legkiválóbb embereket sajnos nem a Szolgálatba osztotta be, hanem kutató osztályvezetőnek. És másolták a szovjet irodalmat...

Frédi bácsi, a Berényinek meglehetősen nagy kultusza van...

Igen, nagyon szerették a *Réthly* idejében, nagy neve volt Debrecenben, a *Wagner*nak pedig Szegeden. Mindkettő kiváló ember volt, volt még Sopronban egy *Bottvai* nevű professzor és Keszthelyen egy *Vladár* nevű. Sajnos a *Dési* ezekkel megszakította a barátságot, mert nem voltak a párt tagjai. És ez nagyon fáj nekem, mert én jóban voltam *Berényivel* is, *Wagner*nal is, *Vladárral* is, sajnos a *Dési* ezekkel nem barátkozott. *Berényi* például micsoda könyveket írt! Agrós volt, és milyen kiváló! Ő is földrajz-beállít-

tottságú volt, *Wagner* is, és ezért a *Dési* nem szeretete őket. Hibát követett el azzal, hogy nem támogatta őket, ezért aztán a *Désit* sem támogatta senki, és ezért nem lett pl. akadémikus... Másokat támogatót, de azok sem tettek semmit aztán a *Dési*ért. A felesége írta nyugdíjazása után, hogy Frédi, a Frici úgy várja, hogy az ajtót kinyissák rá, és nem jön soha senki. És folyton beszél a fiatalokról. Ilyen levelet tudok neked mutatni. És nem nyitják rá az ajtót. Még talán a *Barát Jóska* sem ment. Pedig ő is mindent megkapott tőle. Sőt! Ő ezeket szerette: *Czelnai*, *Barát*, *Kozák*... Ezekért mindent megtett. Nagyon kegyetlen dolgokat tud művelni az élet, majd meglátod, hány ember lesz, aki az egész életét egy helyen tölti. Nektek már remélem

olyan lesz az életek, hogy elmentek innen majd nyugdíjba, és dolgoztok tovább, de nem hatvan éves korig! 60 éves korban nem szabad az embernek abbahagyni a munkát! Minimum 75 éves korig kell dolgozni egy férfinak. Egy szinoptikust sok kudarc ér. Most megkérdeztem a fiatalokat – közvéleményt kutattam –, van-e

Zács Alfréd kitüntetései

lelkiismeret-furdalásuk, ha nem sikerül? Azt mondják: nem. Hát hogy lehet az, hogy nincsen?

Hát én azt hiszem, hogy a személyi döntés nagyon minimális lett. Mindent a számítógép csinál. Tulajdonképpen az előrejelző csak értelmezi a prognózist.

Amikor a *Hille* bácsitól elvették a Pesti Hírlapot, akkor én csináltam a *Nyolcórai újságot* és a *Pesti Hírlapot*. Nyolcvan pengő volt a fizetésem, nyolcvan pengőt kaptam a *Nyolcórai újságtól* és kettőszázat a *Pesti Hírlaptól*. És ugyanakkor a *Kakas Jóska* meg a *Berkes* stb. mind kapott pl. vízrajzi pénzt. Mert *Réthly* vigyázott arra, hogy ne irigykedjenek rám. Azért meg nem irigykedtek, hogy én többet dolgoztam. Hogy vasárnap is és ünnepnap is szolgálatban voltam, azért senki nem irigyelt, de ha valamivel többet kaptam volna, azt irigyelték volna az emberek. Persze, most már nehéz lett volna megcsinálni. Nagy létszámú intézetnél nem olyan egyszerű a dolog.

Megint nem vagyunk olyan nagylétszámú intézet. Háromszáz alatt van a létszám.

Most már talán ez a normális.

Egyszer Te mutattál egy ilyen listát, negyvenhatból-negyvenhétből: 98-an voltak a fizetési listán.

Igen. Amikor elmentem '70-ben nyugdíjba, föl-

kért *Ajtai Miklós*, az OMFB elnöke, hogy nagy ismerettségem van, én foglalkoztam a hollandokkal, belgákkal, osztrákokkal. Mondta, hogy át kellene szervezni a meteorológiát, mert ez a nagy létszám nem jó. Erre azt mondtam neki: te Miklós, el tudod képzelni, hogy én hajtottam ki? A *Dési* egyetlen létszámért nem tett lépéseket, csak megparancsolta nekem, hogy mit kell szerezzek. Tehát minden költségvetési tárgyaláson én voltam ott, minden egyes fillért, minden százezret meg milliót én szereztem. Nekem ez volt a dolgom. El tudod képzelni, hogy én teszek egy javaslatot az OMFB-ben, hogy építse le az intézetet? Hát szemem köpnének a fiatalok. Ezért nem vállalom. Én ilyet nem csinállok.

Frédi bácsi, a Meteorológiai Intézetnek rengeteg főhatósága volt. Szerinted melyik volt a legjobb?

A *Minisztertanács*. A *Kultuszban* kezdtük, ott nagyon gyenge volt a *Schenzl* igazgatónak. Aztán a *Konkoly* volt az a zseniális, aki átvitte az *FM*-be, mert az támogatta a meteorológiát. Az *FM* után a *Közlekedésügy* – *FM* közösen, akkor jött a *HM*, ami a lehető legrosszabb volt, és onnan sikerült a *Minisztertanácshoz* kerülni. Utána volt az *Akadémia* egy egészen rövid ideig, egy évig talán, de a *Dési* annyira haragudott az Akadémiára, hogy el se ment, nem tudott velük tárgyalni.

Személyes problémák voltak?

Nem volt hajlandó leülni az *Erdei Grúzzal*. Elment az OMFB elnökével egy külföldi útra, s rögtön megbulizta, hogy ne maradjunk az Akadémiánál. Átkerültünk az *OMFB*-hez. Az sem volt jó. A legjobb volt az *FM*, a régi időben, és utána a *Minisztertanács*.

Frédi bácsi, most a Múzeumról kérdeznék.

Az a legnagyobb örömöm, hogy mégis megszületett. Be kell jelenteni valahol. Dönteni kell, hogy a Múzeum legyen nyilvántartva. Örültem, hogy téged érdekelt a dolog, végre akadt valaki, akinek elmondhattam, hogy *Múzeum* nélkül nem lehet meg az Intézet.

Mielőtt hozzád jöttünk, megnéztük a korábbi Múzeumról megjelent cikket, és a birtokunkban van 1911-ből, a régi múzeumból katalógus. Te tudsz róla, hogy később kiadtak volna? Vagy a két világháború között nem nagyon adtak ki?

Nem jelent meg. A világháború után tönkretették, persze, hogy nem volt. Sajnos én hadifogságban voltam. Később a *Czelnaiék* odaadták az észlelőparkot lakásépítésre. Meg kellett volna ott őrizni a hőmérőházakat. Külföldön minden intézetnek van észlelőparkja Jó, hát hál' Istennek van a Lőrinc. Ez persze egy városon kívüli terület volt 1910-ben.

Frédi bácsi, a háború után, a régi múzeumi anyagból azért maradt valami, vagy az már rögtön a háború után szétszóródott?

Szétszóródott. Nem sérült meg, mert a Könyvtár fölött kapta a belövést az Intézet, amiről én rögtön

fényképeket csináltam, mikor hazajöttem. A múzeumot szétszedték, és csináltak klubtermet, mert az volt a fontos, ugye. Az egy gyönyörű rész volt, és volt múzeum már a Fő utcán is. Ott is sok minden volt. Persze, erősen csillagászati volt, mert *Konkoly-Thege* nem meteorológus volt, hanem csillagász. Ő könnyen tette, mert gazdag főúr volt, szórta a pénzt, és a tudományra áldozott. Ahogy annak idején a *Semsei* a geológusoknak adta, a *Konkoly-Thege* a meteorológiának. Emlékszem, te legalább szívesen meghallgattál, hogy legyen múzeum. Iván jó vezető, mert az *Iván*nak, ha teszel javaslatot, rögtön azt mondja, hogy csináld meg, ha tetszik neki. Nem ő csinálja, és nem kiadja. Eddig bármivel mentem hozzá, a válasz ez volt: jó, ez nagyon jó ötlet, tessék megcsinálni. Vesződj vele – ugye –, ne ötletet adj. Ha valaki tele van ötletekkel, de se pénz, se ember hozzá, akkor baj van. *Iván* erősen pénzügyi szempontból néz mindent, látom. Reálisan kell mindent nézni, és csak annyit szabad és csak úgy, ahogy a *Réthly* bácsi csinálta: tudta, hogy van három-négy tanszék, akkor elküldte előadni a meteorológusokat, csinált magántanárokat belőlük... *Désinek* egy súlyos hibája volt, hogy ő senkit nem engedett érvényesülni az öregek közül. Ez egy nagy hiba volt. A *Réthly* a kortársait is futtatta. A *Dési* azért, mert ő nem lett akadémikus, azért másokat is akadályozott.

Nagyon érdekes, amiket kortársaimról vagy az előttünk járó generációról egészen más szemmel nézve mondasz.

A *Barát Jóska* nagyon lelkes volt, de semmit sem csinált meg soha. Ez volt az ő hibája. Mert ha szakmailag erős lett volna, akkor nem lett volna baj. De mindent megígért, és semmit sem csinált meg. Jártam vele a padláson, hogy ilyen múzeum lesz ott, meg olyan; soha semmi sem lett. Pedig valami nevet szerzhetett volna magának, ha legalább ezt megcsinálja. És vérig van sértve ő is. Nem szabad megsértődni semmin! Pláne egy rendszerváltozásban.

Hatalmas békagyűjteményed van!

Mondd meg a szinoptikusoknak, hogy nem kell megsértődniük, ha békának nevezik őket, mert külföldön mindig béka-képpel vetítenek meg csinálnak mindent. Hát istenem, a béka a felségjelünk. Azt hiszem, körülbelül 50 békám van, mert az unokáim állandóan azzal traktálnak. Van egy nagy doboz, tele békákkal. Gyerekek, nagyon örülök, hogy felkerestetek. Én úgy tudok lelkesedni mindenért, és ha valaki a szakmáját szereti... Egy utcaseprő akkor rendes ember, ha az utcát rendben tartja és söpör. Én ilyen lettem volna, ha utcaseprő vagyok. Szeretni kell, amit csinálsz, mert különben nincs értelme csinálni. Ez a sok album itt körülöttem mind tele van, és mind meteorológiai vonatkozású. Összes vándorgyűlés, összes alpi konferencia, mindegyiken sikerült részt venni. Negyvenkét év aktív szolgálat, huszonhat év nyugdíj...